НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

NATIONAL AGENCY
ON CORRUPTION PREVENTION

#АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ОНОВЛЕНОГО НАЗК: РЕЗУЛЬТАТ ПЕРШИХ 50 ЕКСПЕРТИЗ

ДЕПАРТАМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО
З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

NATIONAL AGENCY
ON CORRUPTION PREVENTION

Національне агентство з питань запобігання корупції після перезапуску відродило напрям антикорупційної експертизи законодавства.

Оновлений підхід до здійснення антикорупційної експертизи НАЗК є:

- ✓ **Методологічно оновленим:** засновується на нових Порядку та Методології антикорупційної експертизи, що враховують кращий національний та зарубіжний досвід
- ✓ **Антикорупційним за змістом:** висновки антикорупційної експертизи НАЗК базуються на чек-листах, що описують виявлені корупціогенні фактори у законодавстві
- ✓ **Алгоритмічним:** кожний етап моніторингу та експертизи, а також можливі рішення та критерії їх прийняття детально описані у Методології
- ✓ **Інструментальним та прозорим:** усі проведені експертизи можна побачити на сайті НАЗК, а про їх початок та завершення інформується громадськість; ведуться онлайн-інструменти обліку роботи із антикорупційної експертизи

Ця брошура розкриває основні результати роботи в напрямі антикорупційної експертизи НАЗК.

Над публікацією працювали:
С. Деркач, О. Кривошей, Т. Бункевич, О. Єрмак, В. Гриценко

1. Основні результати проведення НАЗК антикорупційної експертизи

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) підбило підсумки перших 50 антикорупційних експертиз проєктів нормативно-правових актів (НПА), проведених спеціалістами НАЗК з червня 2020 року.

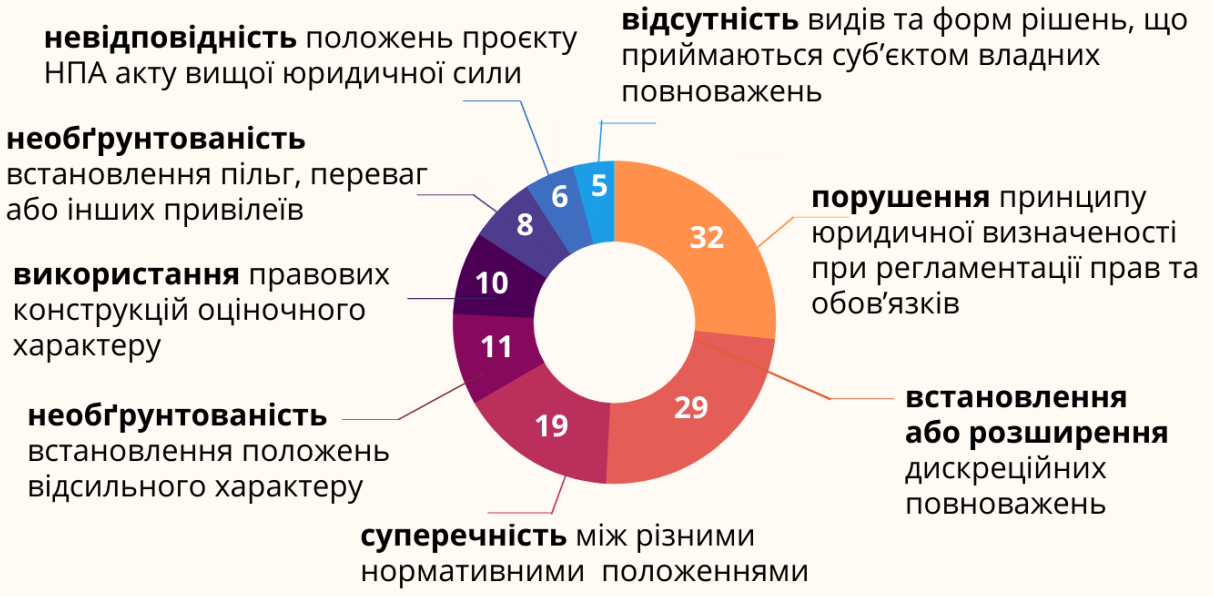
Затверджено:

- **Методологію** проведення антикорупційної експертизи
- **Порядок** проведення антикорупційної експертизи
- **Зміни до Регламенту КМУ** щодо експертизи актів Уряду

Здійснено моніторинг 968 проєктів нормативно-правових актів,
з них **відібрано та проведено 50** антикорупційних експертиз НПА:

- **43 проєкти законів України**
- **7 проєктів постанов Уряду**

133 виявлених корупціогенних фактори та надано рекомендацій НАЗК, з них:

РОЗРОБНИКАМИ ВРАХОВАНО 40 рекомендацій НАЗК, що становить 30% від загальної кількості наданих рекомендацій

2. Перезапуск антикорупційної експертизи у 2020 році

Від початку діяльності у 2015 році НАЗК упродовж тривалого часу не проводило антикорупційну експертизу проєктів НПА, вона не належала до пріоритетних завдань Національного агентства. Фактично вимоги статті 55 Закону України «Про запобігання корупції» не реалізовувались. Оновлення команди НАЗК на початку 2020 року сприяло «перезавантаженню» цього напряму роботи.

Проведення АК експертизи НАЗК у 2015-2019 роках

- АК експертиза не входила до пріоритетних завдань НАЗК

Ст. 55 ЗУ «Про запобігання корупції» не була реалізована

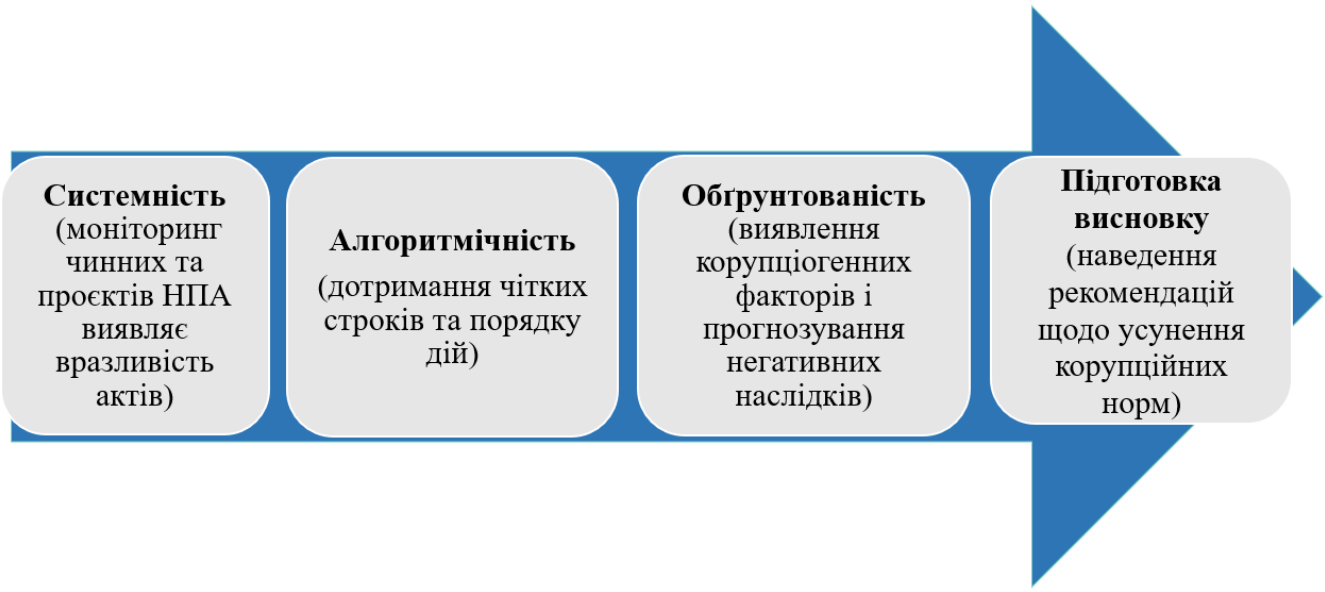
Що ми хотіли закласти у основу?

- **Створили** окремий відділ проведення АК експертизи
- **Розробити** дієві Порядок та Методологію проведення АК експертизи
- **Виявляти** найбільш поширені корупціогенні фактори
- **Інформувати** розробників про виявлені корупційні вразливості у нормативці
- **Готувати висновки** АК експертизи із детальними рекомендаціями щодо усунення корупціогенних факторів

Пожвавленню процесу проведення антикорупційної експертизи проєктів НПА сприяло запровадження НАЗК нових дієвих методологічних підходів у цьому напрямі роботи. Так, НАЗК затвердило нові Порядок та Методологію проведення антикорупційної експертизи.

Під час розробки вказаних документів НАЗК було вивчено кращі вітчизняні й зарубіжні практики проведення антикорупційної експертизи, проведено консультації з представниками громадського та наукового експертного середовища.

Порядок проведення АК експертизи

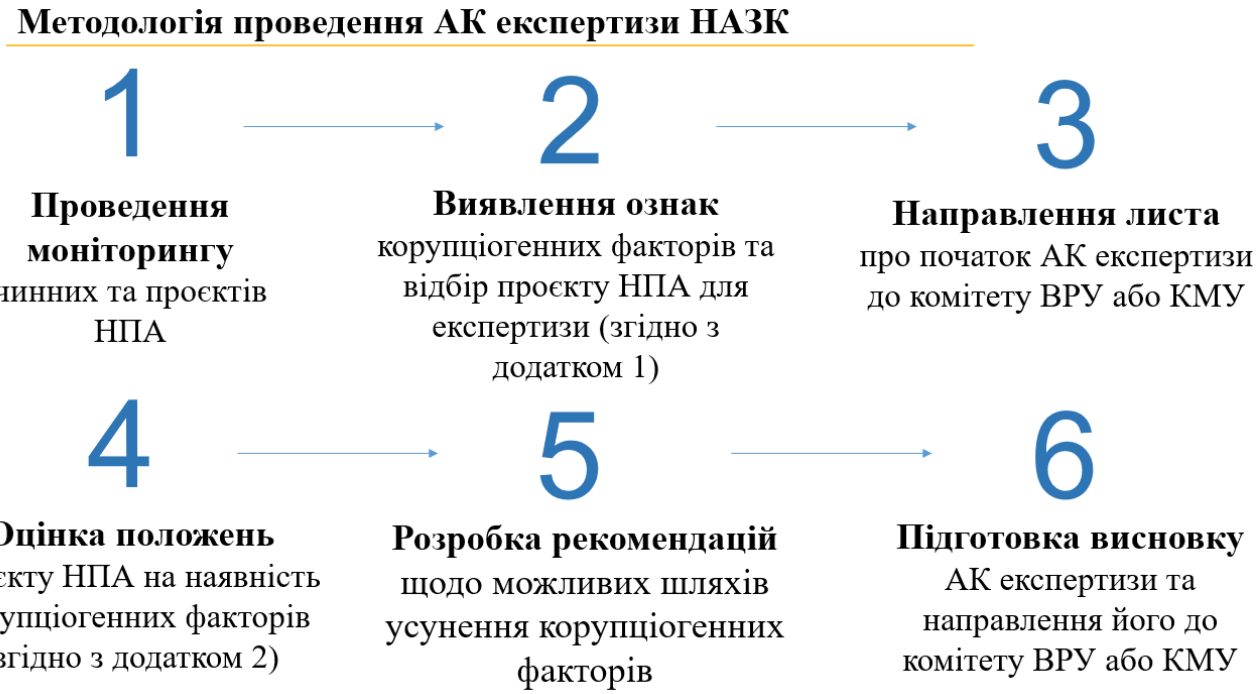

Чому методологія проведення АК експертизи НАЗК є дієвою та якісною?

- **Визначено** сучасні типові корупціогенні фактори у законодавчих актах
- **Наведено реальні приклади** прогнозованих негативних наслідків кожного корупціогенного фактора
- **Інноваційні чек-листи** дають змогу прискорити моніторинг чинних та проєктів НПА з ідентифікацією корупціогенних факторів та обрати корупціогенно уражені акти для експертизи
- **Запропоновано типові дієві шляхи** усунення корупціогенних факторів у проєктах НПА

3. Інструментальний підхід у антикорупційній експертизі НАЗК

Введення у діяльність НАЗК чітких покрокових алгоритмів проведення антикорупційної експертизи проєктів НПА з використанням інноваційних чек-листів, які містять перелік корупціогенних факторів та ознак, що вказують на необхідність проведення експертизи, сприяло спрощенню процесу ідентифікації цих факторів у проєктах НПА на етапі їх відбору для проведення експертизи. Крім того, наведення в Методології класифікації корупціогенних факторів та їх конкретних прикладів дало можливість сформувати єдині підходи до опису їх ознак та прискорити проведення експертизи проєктів НПА.

Використання нових підходів до виявлення ознак корупціогенних факторів у проєктах НПА сприяє також економії експертних ресурсів НАЗК для фахового аналізу та проведення антикорупційної експертизи лише тих проєктів, положення яких дійсно містять суттєві корупційні ризики.

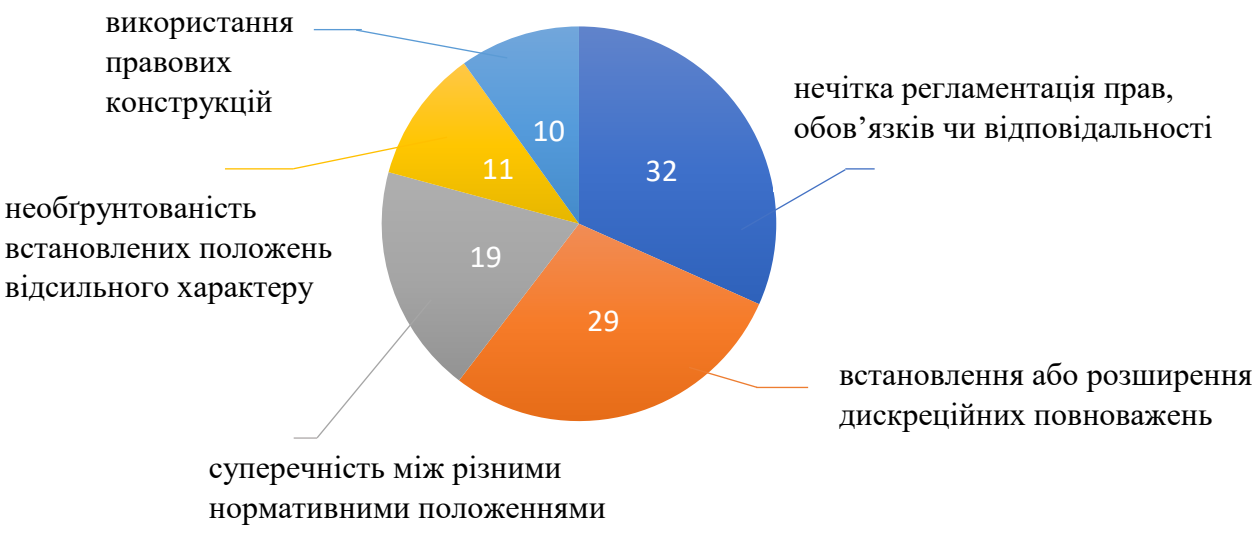
4. Типові корупціогенні фактори

Серед проаналізованих НАЗК під час експертизи проєктів НПА – **43 проєкти законів України та 7 проєктів постанов Кабінету Міністрів України.** Ці проєкти стосуються надання адміністративних послуг, ліцензування окремих видів господарської діяльності, встановлення чи зміни порядку проведення конкурсних, тендерних, аукціонних процедур тощо.

За результатами проведеної НАЗК антикорупційної експертизи проєктів НПА серед найбільш типових корупціогенних факторів експерти ідентифікували:

- у 32 випадках – нечітку регламентацію прав, обов'язків чи відповідальності юридичних та фізичних осіб, яка порушує принцип юридичної визначеності;
- у 29 випадках – встановлення або розширення дискреційних повноважень органу державної влади, органу місцевого самоврядування або державного службовця за відсутності визначення вичерпних умов виконання таких повноважень та контролю за їх виконанням;
- у 19 випадках – суперечність між різними положеннями одного й того ж НПА або між положеннями різних НПА однакової юридичної сили у вирішенні одного й того ж питання, що допускає різне тлумачення норм;
- в 11 випадках – необґрунтоване встановлення положень відсильного характеру щодо врегулювання відносин у сферах з високим рівнем корупційних ризиків за допомогою НПА нижчого рівня;
- у 10 випадках – використання правових конструкцій оціночного характеру.

Результати проведеної антикорупційної експертизи проєктів НПА

5. Рекомендації НАЗК за результатами експертизи

Важливим фактором при проведенні антикорупційної експертизи є не лише виявлення корупціогенних факторів, а й надання розробникам проєктів НПА конкретних, зрозумілих рекомендацій щодо їх усунення.

Розробникам проєктів НПА та суб'єктам прийняття надано 133 рекомендації щодо усунення корупціогенних факторів.

Загалом у проєктах нормативно-правових актів за наслідками проведення антикорупційної експертизи

РОЗРОБНИКАМИ ВРАХОВАНО

40

рекомендацій НАЗК

Індекс врахування рекомендацій АКЕ НАЗК

у 2020 році -

30%

Ознаками якісних рекомендацій є їх врахування в остаточній редакції проєкту НПА.

Способами врахування розробником рекомендацій НАЗК можуть бути:

- **виключення положень проєкту НПА**, які самостійно чи у поєднанні з іншими нормами можуть сприяти вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією
- **удосконалення положень проєкту НПА** з урахуванням наданих Національним агентством рекомендацій
- **підготовка нового проєкту НПА**.

Підвищити відсоток врахування рекомендацій НАЗК за результатами АК експертизи

- **Активна комунікація** з розробниками та Уряду щодо врахування рекомендацій АК експертизи
- **Співпраця з громадськістю** для висвітлення результатів АК експертизи у корупційно вразливих сферах
- **Публічне обговорення** основних виявлених корупційних вад законодавства зацікавленими розробниками та експертною громадськістю

6. Впровадження експертизи проєктів НПА Уряду

За пропозицією НАЗК Кабінетом Міністрів України в грудні 2020 року внесено зміни до Регламенту Кабінету Міністрів України з метою реалізації вимог Закону України «Про запобігання корупції».

Цими змінами передбачено, що розробник одночасно з поданням відповідного проєкту акта Міністерству юстиції України для проведення правової експертизи надсилає такий проєкт до Національного агентства для визначення необхідності проведення антикорупційної експертизи.

7. Співпраця з розробниками

У процесі перезапуску напряму роботи з проведення антикорупційної експертизи НАЗК налагоджено співпрацю з розробниками НПА, Кабінетом Міністрів України, Комітетом Верховної Ради України з питань запобігання корупції та іншими комітетами парламенту.

Мета співпраці - надання допомоги розробнику та органу прийняття для найбільш повного врахування рекомендацій антикорупційної експертизи при доопрацюванні положень проєктів НПА. Це також сприяє мінімізації корупційних ризиків у проєктах НПА ще на етапі їх розроблення.

8. Взаємодія із громадськістю

Національне агентство відкрите до співпраці з представниками громадських організацій, бізнес-асоціацій та окремими експертами у сфері антикорупційної експертизи. Зокрема, на спеціальну електронну поштову адресу НАЗК надходять повідомлення про наявність корупційних ризиків у проєктах НПА, які вносяться на розгляд Верховної Ради України та Кабінету Міністрів Україні, з пропозицією провести антикорупційну експертизу їх положень.

Крім того, НАЗК отримує висновки громадської антикорупційної експертизи щодо таких проєктів, які враховує при проведенні власної антикорупційної експертизи.

Це сприяє формуванню практики оперативного інформування НАЗК стосовно проєктів НПА, у положеннях яких вбачаються корупційні ризики, та підвищує інституційну спроможність Національного агентства у проведенні експертизи.